

1.5 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Riskienhallinta on osa sisäistä valvontaan ja sen tarkoituksena on tunnistaa, arvioida sekä hallita tavoitteiden saavuttamista uhkaavia tekijöitä. Kaupunkikonsernin riskit jaotellaan neljään pääryhmään: strategiaan, taloudellisiin, toiminnallisiin ja vahinkoriskeihin. Kokkolan kaupungin riskienhallintaprosessi muodostuu toimintaympäristön määrittelystä, riskien arvioinnista, riskien käsittelystä, riskien seurannasta ja katselmoinnista sekä viestinnästä ja tiedonvaihdosta.

Tilinpäätöksessä esitettävä arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä perustuu riskienhallintaprosessin mukaiseen riskianalyyysiin. Kaupunkitasoiset riskit on määritelty ja arvioitu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjausryhmän toimesta. Vuoden 2023 riskianalyyssissä nousevat esille erityisesti maailmanpoliittinen tilanne, korkea inflaatio ja korkojen nousu sekä väestönkehitys ja sen mukanaan tuomat haasteet.

Strategiset riskit

Strategiset riskit liittyvät pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen ja menestystekijöihin, jotka tukevat tavoitteiden saavuttamista. Tilinpäätöshetkellä kaupunkiorganisaation riskianalyyssissä strategiset riskit painottuvat työvoiman saatavuuteen ja osaamiseen, väestön kehitykseen ja siten kaupungin kehittymiseen sekä elinkeinoelämän toimivuuteen muun muassa kriittisten investointien toteutumisen muodossa.

Kaupungin kehityksen ja talouden näkökulmasta väestön positiivinen kehitys ja työllisyys ovat avainasemassa. Kokkolan kaupunki tarvitsee kehittyäkseen ihmisiä ja osaavaa työvoimaa. Toimiva elinkeinoelämä puolestaan vaatii elinkeinorakenteen ylläpitämistä ja kehittämistä.

Taloudelliset riskit

Taloudelliset riskit liittyvät kaupunkiorganisaation taloudelliseen suoriutumiseen, kuten menojen hallintaan ja tulorahoituksen riittävyyteen. Tilinpäätöstä laadittaessa Kokkolan kaupungin merkittävimmät riskit liittyivät rahoitusriskeihin.

Riskianalyyssissä näkyy erityisesti maailmantalouden edelleen epävarma tilanne, korkea inflaatio ja korkojen nousu. Todennäköisenä ja vaikutukseltaan merkittävänä riskinä nähdään muun muassa se, että kaupungin tulopohja ei kehity yhtä nopeasti kuin kustannukset nousevat, eikä taloutta saada tasapainoon pitkällä aikavälillä. Talouden tasapainottamiseksi on päätetty käynnistää talousohjelma vuosille 2024-2026.

Toinen merkittävä riski on verojen ja valtionosuuksien muutokset. Hyvinvointialueuudistus on muuttanut kuntien rahoitus pohjaa merkittävästi, ja valtionosuuksien leikkaukset lisäävät kuntien taloudellista ahdinkoa samalla, kun verotuloennusteet heikkenevät.

Keskeisiksi riskeiksi on tunnistettu lisäksi investointien rahoittamiseen ja velkamäärän kasvuun liittyvät riskit. Tulopohjan heikentyessä ja kustannusten noustessa kaupungin velkamäärä kasvaa, ja korkojen ollessa korkealla myös velkojen ja vastuiden kustannukset nousevat. Tämä aiheuttaa haasteita investointien rahoitus pohjalle.

Toiminnalliset riskit

Toiminnalliset riskit ovat kaupunkiorganisaation päivittäisiin toimintoihin liittyviä riskejä, jotka uhkaavat toiminnan jatkuvuutta sekä prosessien ja järjestelmien toimivuutta. Kokkolan kaupungin toiminnalliset riskit liittyvät pääasiassa osaavan henkilöstön saatavuuteen sekä henkilöstön jaksamiseen, hyvinvointiin ja osaamiseen. Työvoiman saatavuuden heikkeneminen sekä henkilöstön huono vointi ja jaksaminen vaikuttavat suoraan kaupungin tuottamien palveluiden tasoon ja laatuun.

Toiminnallisiksi riskeiksi on tunnistettu myös tietoliikenteeseen ja tietojärjestelmiin liittyvät riskit, jotka ovat korostuneet erityisesti viime vuosina muun muassa Venäjän hyökkäyssodan johdosta. Tietojärjestelmien toimintahäiriöt sekä tietosuojan ja tietoturvan toimimattomuus voivat aiheuttaa palveluprosessien häiriintymisen ja hidastumisen tai jopa keskeytymisen lisäksi merkittäviä kustannushaittoja.

Vahinkoriskit

Vahinkoriskit liittyvät yleensä tiettyyn kohteeseen, ja toteutuessaan ne aiheuttavat taloudellisia menetyksiä, henkilövahinkoja tai haittoja ympäristölle. Kokkolan kaupungin riskianalyyssissä vahinkoriskeiksi nousevat kiinteistöjen kuntoon liittyvät riskit, tapaturmat ja muut häiriötilanteet.

Vahinkoriskejä voidaan ennaltaehkäistä tehokkaasti muun muassa vakuutuksilla, varautumissuunnitelmilla ja työturvallisuutta parantamalla. Kokkolan kaupungin tunnistetut vahinkoriskit ovatkin siten todennäköisyydeltään ja vaikutukseltaan muiden riskiryhmien riskejä pienempiä.

Konserniyhteisöjen keskeisimmät salkku-kohtaiset riskit

Kiinteistöt-salkussa kuluvan vuoden aikana yhtiöiden raportoimat taloudelliset riskit ovat lisääntyneet selkeästi. Erityisesti korkea inflaatio ja korkojen nousu näkyvät yhtiöiden toiminnassa ja riskiarvioinnissa. Asunto- ja kiinteistöliiketoiminnalle tyypilliset vahinkoriskit ovat myös edelleen vahvasti esillä.

Taloudelliset riskit heijastuvat myös toiminnallisiin riskeihin muun muassa korjausvelan kasvun myötä. Tyypillisimpiä riskejä Kiinteistöt -salkussa olivat hinta- ja korkotason nousu, palovahingot ja muut kiinteistövahingot, vuokralaisen toiminnan hiipuminen, kiinteistöjen kunto ja vuokralaisten menettäminen.

Maailmantalouden tilasta johtuvat haasteet ja epävarmuus näkyvät myös Liiketoiminta -salkun yhtiöiden riskiarvioinneissa, kun yhtiöt raportoivat edelleen epävarmoista näkymistä toiminnassaan. Yhtiöiden raportoimissa riskeissä nousevat esille erityisesti korkean inflaatio, korkojen nousu, Ukrainan kriisi ja työvoiman saatavuuteen liittyvät haasteet.

Palvelut ja neuvonta -salkun yhtiöitä ovat viime vuosina koetelleet pandemian tuomat toiminnalliset ja taloudelliset haasteet, mutta nyt yhtiöt odottavat toimintojen paluuta uuteen normaaliin. Yhtiöiden raportoimat toiminnalliset riskit liittyvätkin pääosin osaavan henkilöstön saatavuuteen ja säilyttämiseen.

Myöskään palvelut ja neuvonta -salkku ei ole välttynyt maailmantalouden tilanteen tuomilta haasteilta, kun epävarmuus ja korkea inflaatio heijastuvat yhtiöihin rahoitukseen liittyvien epävarmuuksien muodossa. Salkun riskiportfoliossa ei kuitenkaan ole tapahtunut merkittäviä muutoksia edellisvuoteen verrattuna.

Konsernivalvontaryhmä pyrkii seuraamaan ja reagoimaan nopeasti yhtiöiden äkillisesti muuttuneisiin tilanteisiin ja ilmenneisiin haasteisiin. Konsernivalvontaryhmä tuo konserni- ja kaupunkikehitysjaoston käsiteltäväksi yhtiöitä koskevat merkittävät muutokset ja haasteet.

Riskianalyyssissä käytettävä arviointiasteikko

Todennäköisyys:

- 1 = Erittäin epätodennäköinen (1 x 25v) tai teoreettisesti mahdollinen, mutta ei tiedetä tapahtuneen
- 2 = Epätodennäköinen (1 x 5v) tai on tapahtunut joskus muualla, mutta ei meillä
- 3 = Mahdollinen (1 x v) tai vaikea arvioida tai on tapahtunut joskus meillä tai muualla
- 4 = Todennäköinen (1 x kk) on tapahtunut usein tai on ollut useita "läheltä piti" -tilanteita
- 5 = Erittäin todennäköinen, lähes varma (1 x vko)

Vaikutukset:

- 1 = Erittäin pieniä taloudellisia vaikutuksia (1 000 €) tai häiriöitä toiminnalle, ei vaikuta tavoitteiden saavuttamiseen
- 2 = Pieniä häiriöitä toiminnalle, kaikki tai lähes kaikki tavoitteet saavutetaan, pieniä taloudellisia menetyksiä (10 000 €)
- 3 = Toiminnan hidastuminen, osa tavoitteista jää saavuttamatta, taloudelliset menetykset kohtuullisia (100 000 €)
- 4 = Toiminnan huomattava vaikeutuminen, suuri osa tavoitteista jää saavuttamatta, merkittäviä taloudellisia menetyksiä (1 milj. €)
- 5 = Toiminnan lamaantuminen, tavoitteiden saavuttamisessa epäonnistutaan

Kokkola Riskienhallinta

Riski	Riski-arvio	Päävastuu	Toimenpiteet ja tilanne
STRATEGISET RISKIT			
Kasvihuone kaasupäästöjen vähimmäistavoitteeseen vuoteen 2030 mennessä ei päästä.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 2 6	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Kaupunkirakennelautakunta	Ilmasto- ja kestävä kehityksen toimintasuunnitelman toteutumisen tiivis seuranta ja aikataulut.
Yksiköiden sitoutuminen strategian muutoksiin ja talousarvioon liian heikkoa.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 4 12	Kaupunki	Yhteistyön tiivistäminen päättäjien ja kaupungin henkilöstön kanssa. Panostus strategian jalkauttamiseen.
Väestön kehitys, muuttoliike ja huoltosuhde. Negatiivinen väestönmuutos ja huoltosuhteen suuri heikkeneminen vaarantavat kaupunki-kehityksen.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 5 15	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Kaupungin houkuttelevuuden lisääminen, asiakastytyväisyyskyselyt. Kokkola-Works 2 -kampanja.
Työvoiman saatavuus ja osaaminen. Täsmäkoulutetun työvoiman saanti epäonnistuu.	Todennäköisyys: 4 Vaikutus: 4 16	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Yhteistyö oppilaitosten kanssa, työllisyyskokeilun hyödyntäminen. Työnantaja mielikuvan parantaminen ja rekrymarkkinointi. Kokkola-Works 2 -kampanja sekä elinvoimaohjelman laatiminen.

Ympäristö- ja ilmastoasiat. Energia-kriisi ja energian tuotannon muutokset sekä ilmastomuutoksiin reagointi.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 4 12	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Kaupunkirakennelautakunta	Strategiatyön seuranta, yhteistyö sidosryhmien kanssa. Varautumis/valmiussuunnitelmien ajantasaisuus. Huoltovarmuuden ylläpitäminen.
Elinkeinoelämän toimivuus, elinkeinorakenne, investoinnit. Teollisuustonttien saataavuus ja kaavoituksen ajantasaisuus eivät vastaa kysyntää.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 5 15	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölautakunta	Masto-ohjelman hyödyntäminen, nopeat ja tehokkaat prosessit. Tarvittavien resurssien varmistaminen ja palveluprosessin ajantasaisuus.

RAHOITUSRISKIT

Talouden tasapaino pitkällä aikavälillä. Talouden tervehdyttäminen epäonnistuu, velkaantuneisuus kasvaa, investointeja ei pystytä rahoittamaan.	Todennäköisyys: 4 Vaikutus: 5 20	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Kaupunkirakennelautakunta	Tarkoituksenmukaiset investoinnit oman toiminnan ylläpitämiseksi. Tarpeettoman omaisuuden myynti jatkuu, lainasalkun rakennetta seurataan, pitkän tähtäimen-investointiohjelma. Kiinteistökannan pitkántähtäimen suunnitelman ylläpitäminen. Talousohjelma 2024-2026 käynnistyy.
Maksuvalmius, kaupunki ei selviydy taloudellisista velvoitteistaan.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 5 15	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Maksuvalmiusohjelman hyödyntäminen, talousarvion seuranta
Velkamäärä ja korkoriski. Korkojen nousu lisää velkojen ja vastuiden kustannuksia.	Todennäköisyys: 5 Vaikutus: 5 25	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Lainasalkun rakenne optimoitu, korkosuojauksia on päivitetty vuosina 2022 ja 2023. Investointitarpeita ja investointisuunnitelmaa tarkastellaan tarkemmin talousohjelman puitteissa talouden tasapainon ja velkaantumisen kannalta.
Pääomasijoitusten riskit konserniyhtiöissä. Keskeisten yhtiöiden heikko tulos vähentää osinkotuottoja ja lisää pääomitarvetta.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 4 12	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Konserniraportoinnin kehittäminen, omistajaohjauksen tehostaminen, yhtiöiden tavoitteiden määrittely, omistajapolitiikka päivitetty. Omistajakortit laadittu.
Investointien rahoittaminen. Uusi rahoitusjärjestelmä muuttaa kokonaisrahoitusta, kuntien suhteellinen velkaantuneisuus kasvaa, verotulot eivät kasva, palvelut vaarantuvat.	Todennäköisyys: 4 Vaikutus: 5 20	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Rahoitusjärjestelmä-uudistukseen vaikuttaminen, skenaariolaskelmien tekeminen. Investointitason määrittäminen seuraavaan talousarvion laadintaan.
Vero- ja valtionosuusmuutokset. Hyvinvointialueiden rahoitus muuttaa kuntien rahoitus pohjaa merkittävästi, verojen ja valtionosuuksien laskentapohjat uudistuvat, lopputulos ja uusi tasapaino epävarmoja.	Todennäköisyys: 5 Vaikutus: 5 25	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Verotulojen suunnittelu on uusittava, valtionosuuskriteerien vaikutus oman kunnan talouteen, vaihtoehtolaskelmien tekeminen. Uusi hallitusohjelma voi mahdollisesti leikata kuntien valtionosuuksia ja verotulorahoitusta.

TOIMINNALLISET RISKIT

Pandemian tuomat muutokset työelämässä (mm. etätyön hallinta, tilat).	Todennäköisyys: 2 Vaikutus: 3 6	Kaupunki, Ympäristöterveyslautakunta, Opetus- ja kasvatustalautakunta, Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta, Kaupunginhallitus, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölahtakunta	Selkeä suunnitelmat laadittava. Ajantasaiset valmius/varautumissuunnitelmat.
Digitalisaatiota ei hyödynnetä.	Todennäköisyys: 2 Vaikutus: 3 6	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Ympäristöterveyslautakunta, Opetus- ja kasvatustalautakunta, Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölahtakunta	Digisuunnitelman laatiminen sekä kannustinrahojen hyödyntäminen. Digitalisaation tiekartta on luotu alku vuodesta 2023, jota voidaan hyödyntää toimialojen välissä kehitystyöryhmissä.
Osaavan henkilöstön saataavuus asiantuntijuus tehtävissä.	Todennäköisyys: 4 Vaikutus: 4 16	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Opetus- ja kasvatustalautakunta, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölahtakunta, Ympäristöterveyslautakunta	Työnantajakuvan parantaminen, strategia ja kilpailukykyisyys.
Henkilöstön jaksaminen, hyvinvointi ja osaaminen. Työvoiman saanti heikkenee, sairaspöissaot lisääntyvät, jaksaminen huononee, tulokset vaarantuvat (mm. aikataulut, laatu).	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 4 12	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Ympäristöterveyslautakunta, Opetus- ja kasvatustalautakunta, Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölahtakunta	Koulutusyhteistyö, jaksamisen tukeminen, varhainen puuttuminen, osaamistarpeen kartoitus ja uudet työtavat.
Tietoliikenneverkkojen ja tietojärjestelmien toimintahäiriöt, tietosuoja ja tietoturva. Kyber -uhat sulkevat palvelut, isot kustannukset ja ihmisten perusoikeudet vaarantuvat.	Todennäköisyys: 4 Vaikutus: 4 16	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Varautuminen, tilanteiden simulointi ja harjoittelu, suunnitelmien päivitys ja ajan hermolla pysyminen. Tietosuoja ja -turva asioihin riittävä varautuminen.

VAHINKORISKIT

Asiakkaiden, henkilöstön tai ympäristön turvallisuus. Ohjeistuksia ei noudateta.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 3 9	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Opetus- ja kasvatustalautakunta, Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölahtakunta, Kokkolan vesi, Ympäristöterveyslautakunta	Ohjeistus näkyväksi (helppo löytää ja käyttää). Riski- ja turvallisuusjärjestelmien järjestelmällinen käyttö.
Kiinteistöjen kunto heikkenee vesivaurioiden tai sisäilmaongelmien vuoksi.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 4 12	Kaupunki, Kaupunkirakennelautakunta	Kiinteistökannan kunnossapidon ajantasaisuus ja tarpeellisten resurssien varaaaminen.
Tapaturmat heikentävät töiden tuloksia ja lisäävät kustannuksia.	Todennäköisyys: 3 Vaikutus: 4 12	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Opetus- ja kasvatustalautakunta, Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta, Kaupunkirakennelautakunta, Rakennus- ja ympäristölahtakunta, Kokkolan vesi, Ympäristöterveyslautakunta	Riski- ja turvallisuusjärjestelmien järjestelmällinen käyttö. Turvallisuussuunnitelmien päivitys, tapaturmien tutkinta, pelastussuunnitelmat ja riskikartoitukset.

Poikkeukselliset sää ja luonnonolosuhteet. Myrskyt, vesituhot, sähkökatkot, liikenne vaarantuu.	Todennäköisyys: 2 Vaikutus: 3 6	Kaupunki, Kaupunkirakennelautakunta	Ajantasaiset valmius/varautumissuunnitelma, selvä työnjako ja tarpeellinen harjoittelu.
Muut häiriötilanteet. Epidemiat, kulkutaudit, vesihuollon häiriöt, lamaannuttavat yhteiskunnan, kustannukset suuria.	Todennäköisyys: 2 Vaikutus: 5 10	Kaupunki, Kaupunginhallitus	Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa.
Omaisuusriskit. Tulipalojen, metsätuhojen ja muiden onnettomuuksien vaara.	Todennäköisyys: 2 Vaikutus: 3 6	Kaupunki, Kaupunginhallitus, Kaupunkirakennelautakunta, Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	Vakuutukset ajan tasalla, vakuusarvot, omaisuuden hankinnassa ja luovutuksessa noudatetaan hankintalain mukaisia ohjeita. Ajantasaiset toimintasuunnitelmat jälkitoimenpiteiden varalle.